

ALKOLLÜ İÇECEKLER SEKTÖRÜ

Celile Özçiçek DÖLEKOĞU / TEAE

1. Giriş

Alkollü içecekler iki sınıfa ayrılmaktadır. Bira ve şarap gibi düşük alkollü içecekler ve rakı, votka, cin gibi distile alkollü içecekler. Distile alkollü içecekler alkol miktarı +20oC’de hacmi %15’den fazla olan içeceklerdir. Sektör kamu sağlığı açısından önem taşıdığı gibi imalat sanayinde de önemli bir pay almaktadır. Ülkeler bu hassasiyeti göz önünde bulundurarak ve sosyo-ekonomik koşulları da dikkate alarak sektörle ilgili düzenlemeler yapmaktadır. İmalat sanayi üretiminde %1,7; imalat sanayi ihracatında %0,2 pay almaktadır. Talep yurt içi üretimle karşılanabildiği için ithalatta düşük pay almaktadır (%0,02) (DPT, 2001).

2. Dünyada Durum

FAO verilerine göre dünya alkollü içecek üretimi artış göstermektedir. Sadece 2000 yılı distile alkol üretimi %0,4 azalmıştır.

Tablo 1. Dünya’da Alkollü İçecek Üretimi (Milyon Litre)

	1998	1999	2000
Bira	126.893	129.234	130.073
Şarap	26.662	28.831	29.467
Distile Alkoller	18.368	18.717	18.650

Kaynak: www.fao.org

Benzer gelişme talepte de görülmektedir. Üretim ve talep arasındaki fark imalat sanayinin alt sektörlerinde ara madde olarak kullanılan miktardır. Ayrıca tüketilmeyen veya herhangi bir şekilde kullanılmayan miktar da söz konusudur.

En yüksek alkollü içecek talebi biradadır. Alkol düzeyinin düşüklüğü, bulunabilirliği ve diğer içeceklere göre fiyat avantajı yüksek talepte önemli etkenlerdendir. Dünya’da kişi başına alkollü içecek tüketimi azalmaktadır. 1980 yılında 34,9 kişi/kg/yıl olan tüketim 2000 yılında 32,1 kişi/kg/yıl düzeyinde gerçekleşmiştir. En yüksek düşüş gelişmiş ülkelerde görülmektedir. Ülke nüfusunda yaşlı nüfusun oranının fazlalığı ve dolayısı ile sağlık kaygısı ve sorunlarının artışı tüketimin azalma nedenlerindedir. Ayrıca, gelişmiş ülkelerde yasalar tüketicilerin alkol kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan risklerini gidermeye yönelik olması, üreticileri yüksek tazminat ödemeye zorunlu bırakmaktadır ki bu da diğer önemli bir nedendir. Üreticiler pazar yaratmak için genç nüfusa sahip ve ilgili yasaları henüz yürürlükte olmayan gelişmekte olan yeni pazarlara yönelmişlerdir. Çin’de 1980 yılında 5,1 Kg/yıl olan alkollü içecek tüketimi 2000 yılında 24,5’e yükselmiştir. Aynı dönemde Brezilya’da 23,7’den 43,8’e; Kıbrıs’ta 38,8’den 60,0’a; Vietnam’da 2,0’dan 8,2’ye ve Türkiye’de ise 7,1’den 11,8’e yükselmiştir

Tablo 2. Dünya’da Alkollü İçecek Talebi (Milyon Litre)

	1998	1999	2000
Bira	126.355	128.474	129.724
Şarap	22.918	22.856	23.380
Distile Alkoller	16.842	17.241	17.066

Kaynak:www.fao.org

2.1. Dünya Alkollü İçecek Ticareti

Dünya ihracatında şarap ilk sırada yer almaktadır. Bunu viski, konyak ve cin gibi çeşitleri içeren alkollü içecekler izlemektedir. Bira miktar olarak önemli bir ihracata sahip olmasına rağmen ihracat değerinde payı oldukça düşüktür. Bira ihracatının yaklaşık %61’i Avrupa Birliği üye ülkeleri tarafından yapılmaktadır. Hollanda %20,5; Almanya %11,7 pay alan önemli üye ülkelerdir. Son yıllarda Meksika’da hızlı artış ile %18 pay almaktadır. 2000 yılında toplam 12,7 milyar \$ şarap ihracatı gerçekleştirilmiştir. İhracatının %40’ı Fransa tarafından yapılmaktadır. İspanya (%8,9), ABD (%4,2), İtalya (%1,8) önemli pay alan ülkelerdir. Son yıllarda Şili (%4,5) ve Güney Afrika’nın (%1,7) da ihracatı hızla artmaktadır. Distile alkol ihracatında İngiltere %45 ile ilk sırayı almaktadır. Fransa %15,7; Meksika %3,8; İtalya %3,2; ABD %4,0 pay alan diğer önemli ithalatçı ülkelerdir (www.fao.org).

Tablo 3. Dünya Alkollü İçecek İhracatı (M:Miktar; 1000 ton, D:Değer; Milyon Dolar)

Alkollü İçecekler	1998		1999		2000	
	M	D	M	D	M	D
Bira	6.307	4.461	6.678	4.760	6.208	4.779
Şarap	6.683	13.821	6.401	14.094	6.016	12.727
Distile Alkollü İçecekler	2.338	9.994	2.380	10.350	2.999	12.532

Kaynak:www.fao.org

Dış ticaretin önemli bir kısmı gelişmiş ülkeler arasında yapılmaktadır. GÜ, bira ithalatında payı %87; şarap ithalatında %94 ve Distile alkolde ise %81,2’dir. Dünyanın en büyük bira ithalatçısı ülkeler ABD (%46,5), İngiltere (%8,5), İtalya (%6,0)’dır. Son yıllarda piyasa koşullarındaki değişiklik ile Çin önemli artış ile %3,3 pay almaktadır. Şarap ithalatında söz sahibi ülkeler sırası ile İngiltere (%19,9), ABD (%18,3) ve Almanya (%13,1)’dir. Distile alkollü içeceklerde 2000 yılında ABD en yüksek ithalatı (%28,1) gerçekleştiren ülkedir. Japonya’nın payı %7,6; İspanya’nın payı ise %6,6; Almanya %6,2; İngiltere’nin payı ise %5,2’dir (www.fao.org).

Tablo 4. Dünya Alkollü İçecek İthalatı (M:Miktar; 1000 ton, D:Değer; Milyon Dolar)

Alkollü İçecekler	1998		1999		2000	
	M	D	M	D	M	D
Bira	6.014	4.846	6.128	4.936	6.278	5.050
Şarap	5.946	13.772	5.980	14.279	5.420	12.742
Distile Alkollü İçecekler	2.056	9.704	2.127	10.340	2.376	10.794

Kaynak:www.fao.org

3. Türkiye’de Durum

Türkiye’de alkollü içecek üretimi en fazla birada görülmektedir. İkinci sırayı yüksek alkollü içecekler sınıfında olan rakı almaktadır. Rakı distile alkollü içeceklerin yaklaşık %86’sını oluşturmaktadır. Sektör, 1969 yılına kadar devlet tekelinde üretim yapmıştır. 1969 yılında bira üretiminde özel sektörün de faaliyet göstermesine izin verilmesi ile birlikte kamu tekeli düşük alkollü içeceklerde kısmen de olsa kalkmıştır. Özel teşebbüsün sektöre girmesi ile bira üretimi artış göstermiştir. Günümüzde düşük alkollü içeceklerin üretiminde hem özel hem de kamu teşebbüsleri yer almaktadır. Fakat, hala yüksek alkollü içeceklerin üretimi kamuya ait fabrikalarda gerçekleştirilmektedir.

Tablo 5. Türkiye Alkollü İçecek Üretimi (Milyon Litre)

Alkollü İçkiler	1998	1999	2000	2001*	2002**
Bira	660,0	715,0	763,3	750,0	810,0
Şarap	45,0	46,0	46,5	47,0	48,5
Rakı	78,2	78,9	68,6	67,6	69,5
Votka	9,6	10,5	6,9	7,4	7,5
Konyak	0,8	0,8	0,8	0,9	0,9
Likör	2,1	1,8	0,9	1,0	1,1
Cin	3,0	2,5	2,8	2,6	2,8
Viski	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1

Kaynak:DPT,2002, Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler (*Gerç. Tahmini ** Tahmin)

Üretimin devlet tekelinden kalkması ile alkollü içecek tüketimi de artış göstermiştir. En büyük artış bira tüketiminde görülmektedir. Özel teşebbüsün modern teknoloji ile üretime devam etmesi, turizm sektöründe yaşanan gelişmeler, ithalat serbestliği, yerli ve yabancı ürünlerin marka imajı, sosyal ve ekonomik gelişmeler tüketimi artıran başlıca nedenler olarak sıralanabilir.

Tablo 6. Türkiye Alkollü İçecek Talebi (Milyon Litre)

Alkollü İçecekler	1998	1999	2000	2001*	2002**
Bira	730,0	689,6	758,8	723,0	780,0
Şarap	40,2	41,7	42,0	42,2	42,8
Rakı	74,3	74,3	66,7	63,8	66,0
Votka	9,3	9,3	8,0	7,8	7,5
Konyak	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9
Likör	2,1	1,8	1,1	1,1	1,2
Cin	3,1	2,7	2,7	2,8	2,9
Viski	2,5	2,8	3,1	3,2	3,6

Kaynak:DPT, Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler (* Gerç. Tahmini ** Tahmin)

3.1. Dış Ticaret

Türkiye alkollü içeceklerde bira, şarap ve rakı ihracatı yapmaktadır. Bira, ihracatta en önemli payı almaktadır. 2001 yılında en fazla bira ihracatı 2,96 milyon \$ ile Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ne, 1,19 milyon \$ ile KKTC ve 1 milyon \$ ile Almanya'ya olmuştur. İngiltere, Lübnan, Azerbaycan ve Arnavutluk da yine en çok bira ihracatı yapılan ülkeler olmuştur. 2001 yılında 5,2 milyon \$ olan şarap ihracatında ilk sırayı Almanya (1,7 milyon \$) almıştır. Bunu Belçika-Lüksembourg (1,1 milyon \$) ve Fransa (0,65 milyon \$) izlemiştir. Rakı ihracatında son yıllarda önemli artış görülmektedir. İhracatın daha çok Türklerin yoğun yaşadığı AB ülkelerine yapıldığı dikkat çekicidir (İGEME-EBİM Kayıtları).

Tablo 7. Türkiye'nin Alkollü İçecek İhracatı (Miktar: 1.000 lt Değer: 1.000 Dolar)

Alkollü İçecekler	1999		2000		2001	
	M	D	M	D	M	D
Bira	25.447	12.452	25.734	12.494	27.505	12.496
Şarap	4.334	7.381	5.868	6.132	4.833	5.230
Rakı	1.586	3.174	2.609	4.543	3.057	5.714

Kaynak:DPT, Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler

Alkollü içecekler ithalatında en önemli payı viski almaktadır. Yurt içi üretim oldukça düşüktür. 2001 yılında 5,2 milyon \$'lık viski ithalatı yapılmıştır. Viskiye likör, şarap, ve bira izlemektedir. Likör başta olmak üzere bira, konyak ve cin ithalatında önemli azalma meydana gelmiştir. Bu ürünlerde yurt içi talebin yerli üretimle karşılanabilir düzeyde olması ithalatı azaltmıştır.

Tablo 8. Türkiye'nin Alkollü İçecek İthalatı (Miktar:1.000 litre, Değer: 1.000 Dolar)

Alkollü İçkiler	1999		2000		2001	
	M	D	M	D	M	D
Bira	743	681	576	501	154	138
Şarap	169	494	216	342	160	152
Konyak	11	144	3	12	3	30
Viski	2.670	6.988	2.960	6.572	2.701	5.167
Cin	74	389	46	203	35	129
Votka	7	37	13	52	31	79
Likör	197	1.175	110	598	56	220

Kaynak: DTM-EBİM Kayıtları

3.2. Kapasite Kullanımı

Sektörde kapasite kullanım oranı ortalama %50'nin üzerindedir. 1998 yılı verilerine göre en yüksek kapasite bira sanayindedir. Fakat, KKO %54,3 oranında düşük seviyededir. Kapasite kullanım oranlarına göre votka ilk sırada yer almaktadır. Bunu, milli alkollü içeceğimiz rakı ve likör takip etmektedir. En düşük kapasite kullanım oranı şarap sanayindedir. Buna rağmen şarap işletmelerinde kapasite artırımına yönelik proje çalışmaları yapılmaktadır. Şarap üretimi en fazla Marmara-Trakya- ve Ege Bölgelerinde yapılmaktadır. Son yıllarda iç Anadolu Bölgesi de önemli pay almaya başlamıştır. Şarapçılıkta KKO'nun düşüren en önemli etken yeterli kalitede ve çeşitte ürünün bulunamaması, uluslar arası pazarlarda rekabet avantajının olmaması olarak sıralanabilir.

Tablo 9. Kurulu Kapasite (1000 lt) ve Kullanım Oranları (%)

	Bira	Şarap	Rakı	Votka	Konyak	Likör	Cin	Viski
Kurulu Kapasite	12.145	78.600	81.920	9.000	1.400	2.000	4.800	450
KKO	54,3	52,6	95,0	108,0	61,0	95,0	58,0	89,0

Kaynak:DPT, 2000, Özel İhtisas Komisyonu Raporu

4. Genel değerlendirme

Alkollü içecekler kamu sağlığı açısından öneme sahip bir sektördür. Gerek geleneksel gerekse de ekonomik ve sosyal nedenlerle uzun yıllar üretimi devlet eliyle yapılmıştır. Bazı dönemlerde tüketimi sınırlandırmaya yönelik uygulamalar da gündeme gelmiş (1983-1986) fakat liberal ekonomi sürecinde serbest bırakılmıştır. Günümüzde hala reklam araçları alkollü içecekler de kullanılmamakla birlikte perakendeciliğin gelişmesi ile promosyonlu satışlar oldukça önemli tutundurma çabaları olarak girişimciler tarafından kullanılmaktadır. Reklam kısıtları kamu yararının düşünülmesi ile birlikte oligopol olan piyasada rekabet eşitliği sağlamak için de gerekli görülmüştür. Son yıllarda dış ticaret olanaklarının değişmesi işletmelerin modernizasyona yönelmelerini sağlamıştır. Aynı zamanda Türk Gıda Kodeksi'nde alkollü içecekler tebliğinin yer alması ile kodekse uygun üretim yapılmaya başlanmıştır. Sektörde klasik üretim tesislerini yanı sıra modern teknolojiye sahip işletmeler de bulunmaktadır. Klasik yöntemlerle üretim yapan tesislerin modernizasyonunun sağlanması kaliteli üretimin artışı ve dolayısı ile de sektörde toplam kaliteyi yaratacaktır. Sektördeki teknik gelişmelere rağmen dış pazarda yeterli rekabet olanakları sağlanamamıştır. Kalite kriterlerinin yerine getirilmesinin yanı sıra, marka imajının yaratılması, fiyat politikalarının istikrarı, ulusal tanıtımlarda kullanılması dünya pazarında pay almaya fırsatlar yaratacaktır.

KAYNAKLAR

DPT, 2000, İçki Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.

DPT, 2001, Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler, Ankara.

DPT, 2002, Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler, Ankara.

FAOSTAT, (<http://www.fao.org/>)

İGEME/DTM- EBİM Kayıtları

TARIMSAL EKONOMİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

PK.34 06100 Bakanlıklar/Ankara

Tel:0.312.326 0006

Faks:0.312.322 8531

Web: <http://www.aeri.org.tr>e-mail: aeri@aeri.org.tr